

Justis - og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 oslo

Vår referanse
21/00614-1

Dato
17. juni 2021

Høringssvar

NOU 2021: 6 Myndighetenes håndtering av koronapandemien

Den norske tannlegeforening (NTF) viser til Justis- og beredskapsdepartementets høring av 3. mai, med utsatt frist til 17. juni, om NOU 2021: 6 Myndighetenes håndtering av koronapandemien. Vi takke for muligheten til å spille inn våre synspunkt.

NOU 2021: 6 Myndighetenes håndtering av koronapandemien

Norge er et godt land å leve i, og kommisjonen peker på at de brede velferdsordningene i Norge har vært viktige for å kunne komme seg gjennom pandemien. Norge har også et godt utviklet helsesystem, og tilgang til likeverdige helsetjenester av god kvalitet, uavhengig av kjønn, alder, funksjonsnivå, bosted og sosial tilhørighet har vært et grunnleggende prinsipp for norsk helsetjeneste gjennom flere tiår. Det har tjent oss godt under pandemien.

Gjennom pandemien er det svært mange eksempler på at arbeidstakere, bedrifter organisasjoner og enkeltmennesker har gjort en innsats langt utover det som kunne forventes. Dette gjelder i særlig grad helsetjenestene, som har hatt en sentral rolle under pandemien. Ansatte i helse- og omsorgstjenestene, inkludert tannhelsetjenesten, i både offentlige og private virksomheter har vist en formidabel omstillingsevne og innsats.

Men kommisjonen peker også på at myndighetene ikke var godt nok forberedt da den omfattende og alvorlige covid-19-pandemien kom, og de inngripende tiltakene som ble iverksatt, har rammet mange hardt. At ingen på beredskapsfronten har tatt ansvar for å vurdere summen av konsekvensene for samfunnet som helhet under pandemien, er kritikkverdig. Regjeringen har i liten grad tatt hensyn til hvordan risiko i én sektor avhenger av risikoen i andre sektorer. NTF deler likevel koronakommisjonens syn på at når krisen først inntraff, så har regjeringens overordnede håndtering vært god.

Perioder under pandemien har vært preget av stor utstyrs mangel, særlig i kommunehelsetjenesten, men også i spesialisthelsetjenesten. Det har også vært krevende for tannhelsetjenesten å få tak i nødvendig smittevern utstyr, og prisene har vært svært høye under hele pandemien.

Mangelen på beredskapslager av medisiner og smittevernutstyr var kritisk. NTF mener at koronapandemien har vist hvor sårbare vi er når mesteparten av alt vi trenger må importeres fra utlandet. Vi mener at Norge må øke beredskapen og sikre bedre tilgang til nødvendige medisiner, vaksiner, sikkerhetsutstyr m.m. i en krisesituasjon. Vi må være mer selvforsynt i form av egenproduksjon.

I starten av pandemien var det svært mye usikkerhet rundt råd og anbefalinger til tannhelsetjenesten om smittevern mm. fra myndighetene. Under pandemien har det vært foretatt svært mange endringer i rådene og anbefalingene til tannhelsetjenesten, noe som har gjort situasjonen uforutsigbar og krevende for hele tjenesten. Det er likevel viktig å si at NTF har hatt god dialog med både Helsedirektoratet, Helse- og omsorgsdepartementet og Folkehelseinstituttet gjennom hele pandemien. Det har vært avgjørende for tannhelsetjenesten.

Kommunenes ansvar

Det er en styrke at kommunene har et stort ansvar for smittevern i Norge. Kjennskap til lokale forhold er viktig når kommunene skal spore opp smitteveier, vurdere hvor alvorlig et smitteutbrudd er og iverksette smitteverntiltak. NTF deler kommisjonens syn om at regjeringen og Helsedirektoratet har vært for sent ute med å informere og involvere kommunene i beslutninger som skulle gjennomføres på lokalt nivå. Tidvis oppleves det også en veldig stor variasjon i kommunenes operasjonalisering av sitt ansvar. Den fylkeskommunale offentlige tannhelsetjenesten er en viktig del av helsetjenesten. Vi opplever likevel at samarbeidet og samhandlingen ikke har fungert i denne situasjonen. Tannhelsetjenesten ble ikke inkludert i beredskapsarbeidet, og det har vært utfordringer med informasjonsflyt fra kommunene. Tannhelsetjenesten har derfor hatt utfordringer med å få satt i verk nødvendige prosedyrer og tiltak til rett tid.

Sårbare barn og unge

Under covid-19-pandemien har norske myndigheter brukt smitteverntiltak i et omfang som ingen hadde forestilt seg eller planlagt for. For å slå utbruddet tilbake og deretter holde smitten på et lavt nivå, har myndighetene satt inn flere tiltak som har grepet vesentlig inn i folks private sfære og rettigheter.

Alle er berørt av pandemien, men den har rammet skjevt. Kommisjonen peker på at begrensningene på sosial kontakt har vært særlig belastende for barn, unge, institusjonsbeboere og de som bor alene. Barn og unge har båret, og bærer fortsatt mange steder, en stor byrde, og konsekvensene kan vise seg å vare utover i livsløpet til de som er unge i dag. Videre har noen næringer hatt svært høy smitterisiko og de økonomiske konsekvensene av smitteverntiltakene vært betydelige. Tilgangen på offentlige helsetjenester har også blitt redusert.

Sårbare barn og unge har vært særlig utsatt under pandemien. Flere viktige tjenester falt helt eller delvis bort. Det er bekymring for at omfanget av omsorgssvikt, vold og overgrep har økt under pandemien, men det foreligger foreløpig ikke sikre tall om dette. Derimot er det kommet tall på antall bekymringsmeldinger sendt fra tannleger til barnevernet. Disse tallene viser en markant nedgang i antall bekymringsmeldinger. Tilgjengelige data fra SSB går tilbake til 2015, og det har aldri vært rapportert så lavt antall bekymringsmeldinger. Fra 2019 til 2020 er antallet gått ned fra 738 til 534 meldinger, som tilsvarer nær 30 % færre meldinger. Disse tallene må selvfølgelig tolkes varsomt, og det må tas i betraktning at den faktiske tjenesteytingen overfor barn og unge har gått ned i 2020.

Det er imidlertid viktig at den offentlige tannhelsetjenesten sikres midler slik at de kan gi de prioriterte gruppene den behandlingen og den oppfølgingen de har krav på.

Myndighetene må nå utvikle planer for hvordan man skal sikre at sårbare barn og unge blir fanget opp og ivaretatt i framtidige kriser, så vel som å styrke kapasiteten i de tjenestene for å fange opp de som har vært utsatt gjennom den nåværende pandemien.

Tannhelsetjenesten – offentlig og privat

Pandemien har hatt, og har fortsatt, store konsekvenser også for tannhelsetjenesten som en viktig førstelinjetjeneste. Under hele pandemien har tannhelsetjenesten vært i drift for å sikre befolkningen et nødvendig tannhelsetilbud, men vi er stadig bekymret både for tannhelsetjenesten som helhet og for befolkningens tannhelsetilbud. Det medfører ikke riktighet at tannhelsetjenesten ble stengt ned slik det står i rapporten på side 137. Tannhelsetjenesten har hele tiden vært åpen for å sikre befolkningen et nødvendig tannhelsetilbud.

Pandemien har synliggjort og understreket vår bekymring rundt myndighetenes manglende kjennskap til og dermed mulighet til å ha kontroll på situasjonen i både offentlig og privat tannhelsetjeneste.

I den offentlige tannhelsetjenesten så vi tidlig at manglende finansiering ville gå utover tilbudet til de prioriterte pasientgruppene. Den offentlige tannhelsetjenesten har gjennom revidert nasjonalbudsjett blitt tilført flere midler for dekke opp for inntektsbortfall, men har i liten grad kunnet ivareta alle sine oppgaver. Den offentlige tannhelsetjenesten er fortsatt preget av langvarig bortfall av inntekter og økte kostnader til smittevernutstyr. Det er viktig at dette kompenseres slik at de prioriterte gruppene får det tilbudet de har krav på etter tannhelsetjenesteloven.

I den private tannhelsetjenesten er den økonomiske situasjonen vanskelig for mange av virksomhetene, og vi kan ennå ikke skue hva konsekvensen blir for de bedriftene som er rammet.

Privat tannhelsetjeneste holdt åpent under den første nedstengningen i mars 2020 for å sikre befolkningen et nødvendig tannhelsetilbud. Samtidig ble driften redusert til et absolutt minimum, og tilnærmet alle inntekter falt bort i perioden. Den kompensasjonsordningen som ble opprettet, var dårlig tilpasset tjenesten, slik at mange opplevde store økonomiske utfordringer etter denne perioden. Økte priser på smittevernutstyr og redusert drift på grunn av økt smittefare og forsterkede smittevernrutiner har ført til redusert omsetning i privat tannhelsetjeneste.

Det er viktig at både offentlig og privat tannhelsetjenesten klarer å opprettholde aktivitet og et nødvendig tannhelsetilbud til befolkningen, også etter pandemien. Vi er bekymret for at mange pasienter vil nedprioritere tannhelse på grunn av den vanskelige økonomiske situasjonen de nå står i. Dette kan på sikt føre til en dårligere oral helse i befolkningen.

Tannhelsetjenesten - en del av helsetjenesten

Kommunene har fått ansvar for vaksineringsen av sin befolkning og sitt helsepersonell. Kommunene har forvaltet dette ansvaret på svært ulike måter. Fra myndighetenes side har det blitt understreket ved flere anledninger at tannhelsepersonell er helsepersonell og at tannlegene skal prioriteres på lik linje med annet helsepersonell. Tannhelsetjenesten var en av de tjenestene som i starten av pandemien ble pålagt å holde åpent for å sikre befolkningen et nødvendig tannhelsetilbud når hele Norge stengte ned.

Tannhelsepersonell jobber tett på pasienter med prosedyrer som danner aerosol. Det vil si at de til enhver tid arbeider i et miljø hvor de utsettes for stor smittefare. Tannhelsetjenesten har under hele pandemien arbeidet med forsterkede smittevernrutiner, anbefalt av FHI.

Det er derfor kritikkverdigg at mange kommuner har valgt å ikke prioritere tannhelsepersonell som en del av helsepersonellet i vaksineringsen. Dette har gitt en utfordrende arbeidshverdag for mange, både når det gjelder arbeidsmiljø og økonomi.

NTF forventer at myndighetene nå og i fremtiden avklarer tannhelsetjenestens posisjon som helsetjeneste og lar dette være førende gjennomgående i forvaltningen fra nasjonalt til lokalt nivå.

Tannhelsetjenesten kan bidra mer

Kommisjonen mener at helseberedskapsloven bør ha tydeligere krav til hvordan virksomhetene skal planlegge for å oppskalere, omdisponere og nedskalere personellressurser under en krise. Kommisjonen foreslår en tydeligere plikt for kommuner og regionale helseforetak om å involvere fastleger og avtalespesialister med offentlig finansiering i beredskapsplanleggingen. De foreslår dessuten at fastleger og avtalespesialister får en tilsvarende plikt til å delta i beredskapsplanleggingen.

NTF vil påpeke at den både den offentlige og den private tannhelsetjenesten har personell med viktig kompetanse som med fordel kan utnyttes bedre ved kriser. I denne situasjonen var kunnskap om smittevern helt avgjørende, og tannhelsetjenesten har høy kunnskap på dette området. Tannhelsepersonell kan bistå med både testing, smittesporing og vaksineringsen – og flere har på eget initiativ bidratt i dette arbeidet. Men det foreligger ingen planer om involvering av tjenesten ved en krise. Det er uheldig. NTF mener at også tannhelsetjenesten må involveres i beredskapsplanleggingen.

Læring og forberedelser til fremtidige kriser

Koronakommisjonens rapport er et sentralt dokument for læring. Det er helt avgjørende at den brukes slik at Norge står bedre rustet neste gang en krise inntreffer. NTF mener at det også må gjennomføres en evaluering når pandemien er over, slik at man får et helhetlig bilde av situasjonen. Neste krise vil neppe være helt lik denne. Erfaringer viser at det er vanskelig å være godt nok forberedt på kriser som vi ikke har opplevd før. Det er viktig at man i det framtidige beredskapsarbeidet evner å ta ordentlig høyde for de risikoene man identifiserer, og gjør det nødvendige forebyggende arbeidet som kreves for stå bedre rustet til å møte den neste krisen når den inntreffer.

Med vennlig hilsen

Den norske tannlegeforening

Camilla Hansen Steinum
President

Christian Pollock Fjellstad